

Groeien als molenaar

Grenzen bepalen een groot gedeelte van ons leven. Je woont in Groningen of in Friesland, in Nederland of in een ander land in de wereld. Elke provincie, elk land met eigen regels en wetten. Die zijn er niet voor niets en overtreden kan gevaar opleveren en nogal eens een boete. Ook de molenwereld kent grenzen. Letterlijke begrenzing zoals de plaats: een molen in Groningen of Drenthe. Of figuurlijke begrenzing, bijvoorbeeld grenzen ervaren in wat je tegenkomt in de dagelijkse molenpraktijk of in jezelf: wat wel, wat niet? Hoe ervaart een molenaar die grenzen?

De ervaren molenaar

Derk Jan Tinga (1955) is al sinds 1975 in molens geïnteresseerd. Als grafisch vormgever gaat zijn belangstelling al vroeg uit naar tekenen, fotograferen en filmen. Film brengt hem in aanraking met molens. Hij besluit, na een tip van zijn vader, een documentaire te maken over het vervaardigen van molenroeden voor de molen van Kolham. Hij filmt daarvoor in de smidse van Jan Buurma in Oudeschans, dan waarschijnlijk de laatst overgebleven smid in Nederland die molenroeden last. Binne Jongsma, provinciaal ambtenaar en onder andere secretaris van de 'Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens', ziet vol waardering die documentaire en vraagt hem de verplaatsing van de Krimstermolen naar Zuidwolde te filmen. Zo ontstaat bij Derk Jan een fascinatie voor molens en hij besluit molenaar te worden. Na een eerste kennismaking in Bellingwolde en met de Molenwerkgroep Oost-Groningen begint hij aan de opleiding tot vrijwillig molenaar bij oud-molenaar D. Bos van

Veldkamp's Meuln. September 1979 slaagt hij voor het examen.

Verder kijken

Al tijdens de opleiding heeft Derk Jan er behoefte aan om verder te kijken, te kijken over de grens van Bellingwolde naar andere molens op andere plaatsen, naar andere molentypes om zo ruimer ervaring op te doen. Hij bestudeert dan onder andere een paltrok-molen op de Zaanse Schans (van dit soort houtzaagmolens zijn er nog vijf in Nederland), de Voorste wipmolen van Hellouw (in de Betuwe) en zoekt gegevens over molen De Naarstigheid (stond vroeger in Emden). "Leuk om van alles uit te zoeken in die begintijd," zegt Derk Jan.

Studie molentypes

Na het behalen van zijn diploma vraagt molenaar Bos hem te helpen met het geven van de theorielessen. Zo begint de kersverse molenaar Tinga voor de andere helft als instructeur. Hij heeft sindsdien vele cursisten geholpen hun diploma te halen. En bij het lespakket hoort vanaf die tijd standaard het bestuderen van meerdere molentypes in de praktijk, via door hemzelf georganiseerde excursies; grensverleggend, want daarvóór niet heel gangbaar.

Pieterburen

Na eerst in Bellingwolde en Veelerveen actief te zijn geweest, vervult Derk Jan Tinga die dubbelfunctie van vrijwillig molenaar en moleninstructeur op De Vier Winden in Pieterburen. Dat lesgeven is een verplichting die hij altijd heel serieus heeft opgevat. Zelden of nooit

laat hij verstek gaan. Zijn het in het begin meestal aanmeldingen van cursisten die wat ouder zijn, zo nu en dan komen er ook jongere bij. Derk Jan: "Tijdens de cursus leren zij hun grenzen kennen. Niet alles is mogelijk. Dat leren ze gaandeweg. Ze komen net kijken in de maatschappij. Eerst soms wat bleu en onzeker zie je die jongeren langzaamaan groeien. Ze krijgen van mij steeds meer verantwoordelijkheid. En dat is nogal wat, want het gaat wel om kostbare rijksmonumenten van anderhalf à twee miljoen euro." Hoe gaat dat in z'n werk? "Een eerste opdracht met veel verantwoordelijkheid is de vang ophalen of de molen vangen. Samen houden we de ketting vast. Ik plaats dan m'n handen onder die van hen. In noodgevallen kan ik dan ingrijpen. Daarna mogen ze het zelfstandig doen, maar ik blijf erbij. Als het misgaat zou dat een duur grapje zijn. Je ziet trouwens gauw of de cursist het in de vingers heeft of niet. Ze moeten er gevoel voor hebben. Egbert Reining, een van m'n leerlingen op dit moment in Pieterburen heeft dat, hij is erg handig en kan binnenkort proefexamen doen."

Grenzen voor de molenaar

Wat moet hij doen, wat laten? "Begrenzungen ja, die zijn er heel duidelijk:

- Laat je nooit afleiden, dus concentreer je op wat je doet.
- Kijk om de 10 minuten naar de lucht. Hoe gedraagt het weer zich, hoe staat het met de wind?
- Luister naar de geluiden van de molen en de wind.

MOLENAAR EN INSTRUCTEUR DERK JAN TINGA VOOR MOLEN DE STER IN WINSUM

-Laat alleen het van tevoren vastgestelde aantal bezoekers toe op de stelling.

Bij mij komen ze bij een draaiende molen niet verder dan de steenzolder.

En als hoofdregel:

-Denk eerst aan jezelf. Een veilige plek, overzicht houden, doe niet teveel tegelijk.

-Denk dan aan je bezoek. Ook weer: veiligheid.

-Denk dan aan de molen.

Dat zijn harde grenzen, houd je je daar niet aan dan komen er ongelukken van."

Instructeur-Grensbewaker

"Ja, soms is grensbewaken nodig. Bijvoorbeeld bij cursisten die denken het wiel opnieuw te moeten uitvinden, die na een paar maanden les denken het beter te weten dan alle molenaars voor hen. Dan ga ik terug tot de basis en leg het nog eens uit, het hoe en waarom. We waken over de veiligheid van het erfgoed. En we bewaken de biotoop, de ruimte voor de vrije wind. Bij bedreiging daarvan geldt: tot zover en niet verder. De Vereniging De Hollandsche Molen heeft daar regels voor vastgesteld. Daarnaast heb je soms ook nog wat te stellen met vrijpostige bezoekers en moet je optreden om de grenzen van de veiligheid te bewaken en soms ook die van de wellevendheid," besluit Derk Jan Tinga.

Ik verlaat na dit interview het KinderBoekenHuis in Winsum, waar de heer Tinga voor de daar eveneens gevestigde Historische Vereniging Winsum-Obergum, als voorzitter, vrijwilligerswerk doet en ga op weg naar Onderdendam voor mijn afspraak met zijn leerling Egbert Reining.

Je bent jong en je wilt wat

Egbert Reining (1997) tref ik (samen met molenaar Jan Knecht uit Onderdendam) aan in molen

De Zilvermeeuw, die middenin een weiland fier staat te draaien. Het is koud buiten, ook in het kleine kamertje in de molen waar we met z'n drieën net inpassen. Een piepklein elektrisch kacheltje probeert tevergeefs de kou te verdrijven.

Egbert vertelt me hoe zijn molenleven tot nu toe is verlopen. Het begint met zijn opa. Opa krijgt een tuinmolentje cadeau als hij 50 jaar wordt van Egberts oom Tiemen de Jonge, die vrijwillig molenaar is op De Hoop in Middelstum. Egbert is dan twee. Hij kijkt zijn oogjes uit. "Daar begint mijn fascinatie voor molens," zegt Egbert. Voetballen? Niks an. Nee, molens! Er volgt een verhuizing van de noordkant naar de zuidkant van het dorp Kantens, vanwaar ze uitzicht hebben op Grote Geert, een koren-pelmolen. Hij is dan nog jong maar gaat toch, eerst stiekem, bij die molen kijken en er naar binnen. Zeg maar: kijken over de

grens. Want grenzen kunnen ook nieuwsgierig maken. Op z'n twaalfde mag hij er proberen te kruien, wat niet lukt. "Ik had te weinig kracht en gewicht, dat heb je daar voor nodig." In 2010 gaat hij op de fiets naar de middelbare school in Uithuizen. Op een van die tochten rijdt hij langs Usquert en maakt daar kennis met Willem Huizenga, molenaar op de Eva. Hij gaat er vaker langs en van hem leert hij de eerste beginselen van het molenaarsvak. Als grensverleggend ervaart Egbert dan het opgaan van de stelling, het inschatten van de hoogte. Aanvankelijk te jong voor de opleiding komt hij terecht bij Jan Knecht op molen Hunsingo in Oostdendam. Toch leert hij er veel, zo niet alles: van opzeilen tot kruien en klampen van de zeilen. "Maar het malen heb ik op Ameland geleerd," zegt Egbert, "in de molen De Verwachting." Later werd Egbert ook één van de vrijwilligers op De David in Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum. Daar bleek al snel dat hij al zijn vaardigheden goed in de praktijk kon brengen.

Persoonlijke grens

Maar er zijn ook andere grenzen, persoonlijke. In 2014 ziet hij op het nieuws een bizar ongeluk op een molen te 's-Gravenzande. Bij het stilzetten van die molen brak de as af en de wieken begaven het en kwamen voor

een deel op de rijweg terecht. Gelukkig waren er geen gewonden. Egbert denkt daar een tijdje over na en op een middag stelt hij voor zichzelf een grens. Ik ga niet meer onverzekerd aan de vang staan. Dat is onverantwoord.

Ook molenaar Jan Knecht legt die grens aan: geen opdrachten geven die gevaar kunnen opleveren. Er blijft dan nog genoeg over om te doen. Verder ervaart Egbert een grens bij bezoekers op de molen. Hij voelt daarbij een grote verantwoordelijkheid. Want hij kent de regels: denk eerst aan jezelf, dan aan de bezoekers, dan aan de molen.

Bewustzijn

Egbert is timmerman van beroep. Dat is best handig voor een molenaar. Zo heeft hij zich onder andere al beziggehouden met een klus in de kap van De Zilvermeeuw. Hij bevestigt er planken om vogels buiten te houden die er de boel vervuilen. Dat lukt en ze maken een vreugdedansje. Kortom: kijken naar grenzen vanwege de veiligheid en kijken over grenzen om de blik en daarmee de kennis te verruimen, beide zijn van belang in de molenwereld. Je bewust zijn van die grenzen kan uiteindelijk beperking opleveren, beperking tot het uiterst noodzakelijke, namelijk alles veilig te laten verlopen en de molens goed te laten draaien.